

İslâm'a Göre Tesettürün Bazı Hikmetleri

Some Wisdoms of Veiling According to Islam

Hüseyin YÜREKLİ

Doktora Öğrencisi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
İzmir/Türkiye, huseyinyurekli20@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2899-644X

Makale Bilgisi	Article Information
Makale Türü – Article Type	Research Article/Araştırma Makalesi
Geliř Tarihi – Date Received	18 May/ Mayıs 2024
Kabul Tarihi – Date Accepted	20 June / Haziran 2024
Yayın Tarihi – Date Published	25 June / Haziran 2024
Yayın Sezonu	June / Haziran

Volume 9 Issue 1

Atıf / Cite as: YÜREKLİ, Hüseyin. “İslâm'a Göre Tesettürün Bazı Hikmetleri”. *Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi – Katre International Human Studies Journal* 9/1 (June/Haziran 2024), 67-83. <https://doi.org/10.53427/katre.1486224>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediğı teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/katre/policy>

Published by İstanbul İlim ve Kültür Vakfı / Istanbul Foundation for Science and Culture, İstanbul, Türkiye.

CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir
(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>) /
This is an open access article under the CC BY-NC license
(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

İslâm'a Göre Tesettürün Bazı Hikmetleri

Hüseyin YÜREKLİ

Öz

Giyim-kuşam, insanın yaratılışından itibaren mevcudiyetini koruyan, bölgeden bölgeye farklılık gösteren ve insanlara ait olan bir olgudur, insanlar birçok sebepten dolayı elbiseleri kullanmıştır. İslâmiyet, kendisinden önceki din, kültür ve medeniyetlerde yer alan giyim-kuşam anlayışını geliştirmiş ve kurucu metinlerinde örtünme konusunu çok boyutlu olarak ele almıştır. İslâm literatüründe giyim-kuşam, “*libâs, humâr, sevb, cilbâb, hicâb*” kavramları ile dile getirilmesine rağmen örtünme deyince aklımıza gelen ilk kavramlardan birisi de “*tesettür*” olmuştur. Tesettür, lugat mânası itibarıyla “*örtünmek*” anlamına gelirken; insanın fitrî, tabii, örfî, dinî, ahlakî, ruhî, ferdî, içtimâî vb. bir sebebe dayalı olarak bedeninin bazı bölgelerini örtmesini ifade etmek için kullanılan bir terim olagelmıştır. İstilah olarak ise “erkek veya kadının İslâm dinine göre örtmesi ve koruması gereken yerlerini maddî ve manevî olarak örtmesi ve muhafaza etmesi” demektir. Müslümanlıkta, her emir ve yasağın hem hükümleri hem de hikmetleri bulunmaktadır. Bundan dolayı tesettür, tarihsel süreç boyunca Müslüman ilim adamları tarafından fikhî hükümler ve hikmetler bağlamında birçok disiplin açısından detaylı olarak incelenmiştir. İslâm âlimleri, tesettürün hikmet ve maksatlarını tespit ederek bunlarla ilgili birçok eser kaleme almıştır. Bu mütevazî çalışma, tesettürün bazı hikmetlerini kendinden önceki kaynaklardan yararlanarak öz bir şekilde işlemeyi planlamaktadır. Araştırmamız, iki ana bölümden oluşmaktadır, birinci bölümde insanın varoluşundan İslâm'ın doğuşuna kadarki zaman diliminde tesettürün kökeni ve tarihçesine değinilmiş, ilk defa tesettürün tezahürlerinin Hz. Âdem ve Havvâ'da görüldüğü belirtilmiş, diğer din, kültür ve medeniyetlerin örtünme anlayışı hülâsa olarak aktarılmıştır. İkinci bölümde ise tesettürün fitrî olup olmadığı tartışılmış, tesettürün bireye ve topluma bakan bazı yönleri işlenmiş, onun insanın üstünlüğüne, Esmâ-i hüsnâya ve Allah'ın mülkiyet hakkına bakan kimi hikmetlerine temas edilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde, tesettürün insanın fitratı ve iç dünyasına uygun olduğu çıkarımına varılmıştır. Ayrıca bu bölümde, çalışmanın diğer bölümlerinde elde edilen bulgular kısaca özetlenmiştir. Çalışmamızda sosyal bilimlerde kullanılan literatür taraması, açıklama, karşılaştırma, örnekleme ve tümdengelim gibi bazı metotlar kullanılmıştır. Temel kaynak olarak Kur'ân-ı Kerim ve hadis kitapları kullanılırken, ikincil kaynak olarak ise tesettürün hikmetlerini ele alan eserlerden yararlanılmıştır.

Anahtar kelimeler: Tesettür, Hikmet, Örtünme, Başörtüsü, İslâm

Some Wisdoms of Veiling According to Islam

Abstract

Clothing is a phenomenon that has been present since the creation of humans, exhibits diversity across different geographical areas and is an integral part of human identity. People have used clothes for various purposes. Islam has developed the understanding of clothing that existed in previous religions, cultures, and civilizations and has addressed the matter of covering in a multi-dimensional manner in its foundational texts. In Islamic literature, although clothing is expressed with various terms such as “*libâs, humâr, sevb, cilbâb, hicâb*”, the primary notion is associated with covering or “*tesettur*” (veiling). Technically, it refers to “the act of individuals, regardless of gender, concealing and safeguarding the specific body parts mandated by Islam, encompassing both physical and spiritual aspects.” In Islam, each command and prohibition has both legal judgments and underlying wisdom. Therefore, tesettur has been examined in detail by Muslim scholars from diverse disciplines in the context of legal rulings and wisdom throughout history. Islamic scholars have authored many works to identify the wisdom and purposes of veiling. The objective of this modest investigation is to succinctly discuss the wisdom of veiling using the available sources. It consists of two main parts. It emphasizes that the first manifestations of veiling were observed in Adam and Eve, and summarizes the understanding of covering in other religions, cultures, and civilizations. The second section of the discussion examines the naturalness of veiling, explores many facets of tesettur in relation to individuals and society, and briefly discusses the wisdom behind human superiority, the divine names (Asma al-Husna), and God's ownership rights. The conclusion suggests that tesettur is harmonious with human nature and the inner world. In this section, a concise summary of the findings from the previous sections of the study is provided. The paper employs methods used in social sciences, such as literature review, explanation, comparison, example, and deductive reasoning. The Qur'an and hadith literature serve as primary sources, whilst secondary sources encompass works that specifically discuss the wisdom of tesettur.

Keywords: Tesettur, Veiling, Hijab, Wisdom, Covering, Headscarf, Islam

Giriş

İslâm düşüncesine göre kâinatı yoktan var eden yüce yaratıcı sonsuz kudret, ilim, hüküm ve hikmet sahibidir, her şeyi yerli yerinde ince ölçüler koyarak en güzel şekilde yaratmış,¹ abes ve boş iş yapmamıştır.² Onun yarattığı her şey, ya doğrudan doğruya zatı itibarıyla güzeldir ya da sonuçları itibarıyla güzel ve hayırlıdır.³ Bu nedenle Allah'ın bütün sözleri, fiilleri, emirleri ve nehiyeleri; adalete, ilme ve hikmete tamamen uygun düşmektedir. Allah'ın kullarına emir ve yasak ettiği hususlarda da birçok hikmetler ve maksatlar bulunmaktadır. Tesettür de Kur'ân ve Sünnet'te temas edilen mevzulardan biri olması sebebiyle onun da çok sayıda hikmetleri mevcut bulunduğu ifade edilmiştir.

Tesettür, “s-t-r (سْتَر) kökünden “tefe’ul (تَفَعُّل)” vezninde bir mastardır, sözlükte “örtünme, giyinmek, perdeleme, bir şeyin içinde ya da arkasında gizlenmek, kendisiyle diğerleri arasında engel koymak”⁴ anlamlarına gelmektedir. İslâmî bir terim olarak ise “erkek veya kadının İslâm dinine göre örtmesi ve koruması gereken yerlerini maddî ve manevî olarak örtmesi ve muhafaza etmesi”⁵ demektir.

Kur'ân-ı Hakîm'de doğrudan veya dolaylı olarak tesettürden bahseden birçok âyet yer almaktadır.⁶ Meselâ, A'raf sûresi 22. âyette, insanın fitratında bulunan örtünme ve haya olgusuna temas edilmiş, Hz. Âdem ve Hâvva'nın şeytanın tuzağına düşerek yasak meyveyi yemeleri sonucunda mahrem yerlerinin görüldüğü ifade edilmiş ve onların edep yerlerini ağaç yapraklarıyla örtmeye çalıştıkları belirtilmiştir.⁷ Buna ek olarak A'raf sûresi 26. âyet, bazı Cahiliye Araplarının Ka'be'yi çıplak olarak tavaf etmeleri üzerine nâzil olmuş ve onların özelinde bütün insanlığa giyim-kuşama ilgili mesajlar vermiştir. Âyet, giyinmenin edep yerlerini gizlemek ile süslenmek olmak üzere iki temel amacından bahsetmiş ve “takva elbisesi” ifadesiyle örtünmenin özünün takva olduğuna vurgu yapmıştır.⁸

Tesettürün fikhî hükmüne delil olarak gösterilen Âhzab sûresi 59. âyet, bizzat Resul-i Ekrem'e (s.a.v) hitap edilerek başlamaktadır. Âyette, Hz. Peygamber'in başta kendi hanımları ve kızları olmak üzere bütün mü'min kadınlara, “celâbîb” adı verilen ve bütün vücudu örten dış elbiselerini evden çıktıklarında üzerlerine giymelerini söylemesi istenmektedir.⁹ Âyette geçen “Celâbîb (جَلْبَابِ)” ifadesi, cilbâb (جَلْبَاب) kelimesinin cem' halidir. Bu kelime, sözlükte “çekmek, getirmek, toplamak, birleştirmek, toplanmak” manâlarını ihtivâ eden “c-l-b (جَلَب)” kökünden

¹ Hucurât suresinde yer alan “Allah, alîm (her şeyi en ince ayrıntısına kadar bilen) ve hakîmdir (hikmet sahibidir ve her şeyi yerli yerince yapandır)” mealindeki âyette bu hususa dikkat çekilmiştir (el-Hucurât 49/8).

² Bediüzzaman Said Nursî, “Yani, “Hâlık ve Rezzâk, Ondan başka yoktur. Zarar ve menfaat, Onun elindedir. O hem Hakîmdir, abes iş yapmaz” cümleleriyle bu noktaya işaret etmiştir. Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler* (İstanbul: Söz Basım-Yayın, 2012), 45.

³ *Risale-i Nur* Külliyyatında geçen “Evet, kâinattaki her şey, her hâdiseye, ya bizzat güzeldir, ona hüsn-ü bizzat denilir; veya neticeleri cihetiyle güzeldir ki, ona hüsn-ü bilgayr denilir” tümcesi buna örnektir. Nursî, *Sözler*, 314.

⁴ Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab* (Beirut: Dârü Sâdır, 1414/1993), “str”, 4/343.

⁵ Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî ğaribi'l-Kur'ân* (*Kur'an Kavramları Sözlüğü*), çev. Abdülkâki Güneş, Mehmet Yolcu (İstanbul: Çıra Yayınları, 2010), 480; H. Yunus Apaydın, “Tesettür”, *Türkiye Diyanet Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2011), 40/538.

⁶ Mustafa Kara, “Kur'ân-ı Kerîm'in Tesettüre Bakışı [The Qur'an's View on the Veiling]”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi – Şırnak University Journal of Divinity Faculty 10/23* (December 2019), 684-717.

⁷ *Kur'ân Yolu* (Erişim 15 Haziran 2024), el-A'raf 7/26.

⁸ Kara, “Kur'ân-ı Kerîm'in Tesettüre Bakışı”, 694-695.

⁹ el-Ahzâb 33/59.

iştikak etmiştir¹⁰ ve terim olarak ise “kadının, görünen el, yüz ve ayaklar dışındaki bedenini tamamını örten dış elbise” anlamına gelmektedir.¹¹

Konuyla ilgili Nûr sûresi 31. âyette ise mü’min kadınlara bakışlarını harama karşı kısımları, ırzlarını korumaları, görünmesi zaruri olan (el, yüz ve ayak dışında) zinetlerini yabancı erkeklere göstermemeleri ve “humur(حُمُر)” adı verilen başörtülerini yakalarının üzerine salmaları emredilmektedir.¹² “Hımâr(حِمَار)” sözcüğü, âyet metninde geçen “humur” ifadesinin tekil halidir. Bu kelime, Arap dili sözlüklerinde “örtmek, gizlemek, saklamak” anlamına gelen “h-m-r” kökünden türemiştir,¹³ ıstılah olarak ise “kadının baş ve boynunu örten ve yakasına kadar uzanan başörtüsünü”¹⁴ ifade etmek için kullanılmıştır.

Kur’ân-ı Kerim’de geçen mezkûr âyetlere ek olarak Kutlu Peygamber (s.a.v) ve onun güzide sahabilerinden nakledilen birçok hadis rivâyetinde tesettür öğretisi ve başörtüsü uygulamasından detaylı bir şekilde bahsedilmektedir.¹⁵ Bu sebeple İslâm ümmetinin çoğunluğu, İslâm’ın ana kaynaklarında yer alan kadınlara ve erkeklere yönelik olan tesettür öğretisinin varlığını kabul etmiş ve asr-ı saadet’ten günümüzü kadar Müslüman erkek ve kadınlar arasında tesettür uygulaması mevcudiyetini korumuştur. İslâm fıkıhçıları, tesettürün kitap, sünnet ve âlimlerin icmâ’ ile sabit olan kesin bir emir olduğuna parmak basmış¹⁶ ve kadın ile erkeğin gözlerini haramdan korumaları ve İslâm’a göre avret mahali olan¹⁷ yerlerini namahremlerinin yanlarında örtmeleri hususunda görüş birliğine varmışlardır.

Bununla beraber bazı kimseler tesettürün akla, fitrata, medeniyete, bilime ve hürriyete uygun olmadığını öne sürmüş ve tesettürün hiçbir mantikî yönünün bulunmadığını iddia ederek onun bilhassa kadınlar için esaret olduğunu söylemişlerdir.¹⁸ Bu bağlamda söz konusu iddialara cevap olarak tesettürün hikmetleri ve maksatları, İslâm âlimleri tarafından tespit edilmiş ve bunlarla ilgili birçok eser kaleme alınmıştır. Biz de bu çalışmamızda selef ulemânın birikimlerinden ve diğer bilimsel çalışmalardan yararlanarak tesettürün hikmetlerini hülâsa bir şekilde ele almayı amaçladık.

¹⁰ İbn Manzûr, *Lisânu'l-‘Arab*, “clb”, 1/268-269.

¹¹ Abdurrahman Ensari, *Hicab ve Zina Ayetlerinin Yorumunda Ortaya Çıkan Problemler* (İstanbul: Kahraman Yayınları, 2004), 13-16; Kara, “Kur’ân-ı Kerim’in Tesettüre Bakışı”, 693; Apaydın, “Tesettür”, 40/538.

¹² Nûr 24/31.

¹³ İbn Manzûr, *Lisânu'l-‘Arab*, “hmr”, 4/254-256.

¹⁴ Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fi ğaribi'l-Kur’ân*, “hmr”, 362.

¹⁵ İsmail Hakkı Ünal, “Hadislere Göre Kadının Örtünmesi”, *İslâmiyât* 4/2 (Nisan-Haziran 2001), 53-68.

¹⁶ Tesettürün hükmü ile ilgili Din İşleri Yüksek kurulunun neteice kısmı şu şekildedir. “Gerek erkeklerin ve gerekse kadınların gözlerini haramdan korumaları, kadınların, vücudun el, yüz ve ayakları dışında kalan kısımlarını, aralarında dinen evlilik câiz olan erkekler yanında, vücut hatlarını ve rengini göstermeyecek nitelikte bir elbise (örtü) ile örtmeleri, Başörtülerini, saçlarını, başlarını, boyun ve gerdanlarını iyice örtecek şekilde yakalarının üzerine salmaları, dinimizin, Kitap, Sünnet ve İslâm âlimlerinin ittifakı ile sabit olan kesin emridir. Müslümanların bu emirlere uymaları dini bir vecibedir.” <https://kurul.diyaret.gov.tr/Cevap-Ara/Karar/2471/tesettur-ile-ilgili-karar> (Erişim 20 Haziran 2024).

¹⁷ Suat Erdem, bu konuyu ele aldığı çalışmasında şu sonuca ulaşmıştır: “Avret, erkek ve kadının vücudunda örtülmesi gereken ve başkasının bakmasının haram olduğu uzuvlar anlamına gelmekte olup, erkeğin edep yerlerinin; kadının ise yüzü, iki eli ve ayağı hariç diğer tüm uzuvlarının avret olduğunda ittifak bulunmaktadır. Erkeğin uyluk kısmının, kadının ise iki el, yüz ve ayağının avret olup olmadığına ise ihtilaf bulunmaktadır. Fıkıhçıların çoğunluğunun görüşü erkeğin göbük ile diz kapağı haricindeki uzuvların; kadının ise iki el, yüz ve ayağının avret olmadığı yönündedir.” Suat Erdem, “İslâm Fıkıhında Tesettür”, *Ekev Akademi Dergisi* 19/64 (2015), 274.

¹⁸ Bediüzzaman Said Nursî, tesettürle ilgili kaleme aldığı yirmi dördüncü lem’anın başında “Medeniyet-i sefihe ise Kur’an’ın bu hükmüne karşı muhalif gidiyor. Tesettürü fitrî görmüyor “Bir esarettir” diyor.” cümleleriyle tesettüre muhalif olan bu kimselerin varlığından bahsetmiştir. Bediüzzaman Said Nursî, *Lem’alar* (İstanbul: Söz Basım-Yayın, 2012), 317.

1. Tesettürün Tarihçesi

İnsanoğlunun, ilk çağlardan beri hayatını sürdürmek için birtakım maddî ve manevî ihtiyaçları bulunmaktadır. Barınma, beslenme, inanma, ibadet etme ve giyinme beşerin temel gereksinimlerindedir. Bu sebeple giyinme ihtiyacının ve kültürünün, beşer tarihi kadar kadîm olduğu söylenilebilir. Nitekim “İnsan nasıl giyinmeye başladı?” ya da “İnsanlar neden giyinir?” soruları; din adamlarının, ilahiyatçıların, psikologların, sosyologların ve filozofların ilgisini çekmiş ve onlar bu soruların cevabını bulmaya çalışmışlardır. Onlar, giyinme ve örtünmenin kökeni ile ilgili söz konusu soruları, “ıffet, süslenme ve soğuktan korunma” başlıkları etrafında detaylıca ele almışlardır. Buna ek olarak bazı ilim adamlarına göre giyinme insan doğasının içsel yönüne dayanmaktadır.¹⁹

Tesettürün, insanlık tarihi kadar eski olduğu noktasında İslâm ve Hristiyanlık gibi semâvî dinler aynı görüşe sahiptirler. Nitekim Kur’ân-ı Kerîm ve Kitab-ı Mukaddes’in²⁰ verdiği bilgilere göre ilk insanlar Hz. Âdem ve Havvâ, dünya hayatından önceki cennet yaşamında mahrem yerleri birbirinden gizlenmiş bir şekilde çıplaklıklarının farkında olmadan yaşamaktaydılar.²¹ Onlar, cennetteki yasak ağacın meyvelerini yemeleri üzerine edep yerleri görüldü, çıplak olduklarını farkına vardılar ve bir cennet ağacın yapraklarıyla üzerlerini örtmeye çalıştılar.²²

İslâmiyet’te görülen tesettür anlayışının köklerinin ilk insanlara kadar dayandığı anlaşılmakta ve tesettürün beşerin kavram dünyasına ilk defa Hz. Âdem ve Havvâ tarafından sokulduğu görülmektedir.²³ Bununla beraber İslâm’dan önceki din, kültür ve medeniyetlerin kendilerine has örtünme geleneğine sahip oldukları bilinmektedir. Mesela, Mezopotamya uygarlığına mensup olan Asurlular’a ait Orta Asur kanunlarına göre hür ve evli kadınların sokağa başı açık çıkmaları yasaklanmış ve onların evden dışarı çıkarken örtülü olmaları istenmiştir.²⁴ Ayrıca Mezopotamya medeniyetinin bir diğer mensubu olan Sümerler’de de rahibelerin ve bazı kadınların eşarp taktıklarına kaynaklarda ve tarihsel bulgularda rastlanmaktadır.²⁵ Buna ek olarak Hint medeniyetinde, parlak ipekten yapılmış, kadınların bedenini ve başını örten “sari” adı

¹⁹ Ian Gilligan, “Dress or Cover? The Origin and Meaning of Clothing”, *Social Sciences & Humanities Open* 8/1 (2023), 1.

²⁰ “Kadın ağacın güzel, meyvesinin yemek için uygun ve bilgelik kazanmak için çekici olduğunu gördü. Meyveyi koparıp yedi. Yanındaki kocasına verdi, o da yedi. İkisinin de gözleri açıldı. Çıplak olduklarını anladılar. Bu yüzden incir yaprakları dikip kendilerine önlük yaptılar.” *Kitab-ı Mukaddes (Erişim 16 Mayıs 2024), Yaratılış 3:6. <https://incil.info/kitap/gen/3>*

²¹ Tâhâ Suresi 118. Ayette geçen “cennette çıplak kalmayacaksın” ifadesi, bazı meal yazarları ve müfessirler tarafından “çıplaklık hissi duymayacaksın, çıplaklık korkusu yoktur, orada aç ve açıkta kalmayacaksın” şeklinde yorumlanmıştır. *Erhan Aktaş Meali, Muhammed Esed Meali, İsmail Hakkı Baltacıoğlu Meali* (Erişim 10 Mayıs 2024), et-Tâhâ 20/118. Muhammed Esed’in bakış açısına göre Hz. Âdem ve Havvâ, cennette herhangi bir giysi giymemesine rağmen çıplaklıklarının bilincinde değildi, cinsellik ve şehvet dürtüsünden arındırılmış sâfi ve fitrî bir vaziyetteydi; *Muhammed Esed Meali* (Erişim 10 Mayıs 2024), et-Tâhâ 20/118, 105 nolu dipnot. Bununla beraber kimi araştırmacılar söz konusu yaklaşımı benimsememiş, Hz. Âdem ve Havvâ’nın cennette tamamen çıplak olmadıklarını, bedenlerinin belli kısımlarını örten cennet örtülerinin bulunduğunu belirtmiştir; *Mehmet Türk Meali, Emrah Demiryent Meali* (Erişim 10 Mayıs 2024).

²² el-A’râf 7/22.

²³ Ali Soylu, “Kur’an’da Tesettürün Anlam Alanı”, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/2 (Aralık/December 2022), 836.

²⁴ Mebrure Tosun - Kadriye Yalvaç, *Sümer, Babil, Asur Kanunları ve Ammi-Şaduga Fermanı* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1975), 218-259; Muhammed Fatih Demirbağ, *İslâmiyet Öncesi Toplumlarında Örtünme* (Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 75.

²⁵ Muazzez İlmiye Çığ, *İnanna’nın Aşk* (İstanbul: Kaynak Yayınları, 1998), 21; Demirbağ, *İslâmiyet Öncesi Toplumlarında Örtünme*, 76.

verilen geleneksel kıyafetin bulunduğu kaydedilmiştir.²⁶

İslâmiyet öncesinde Arap kadının durumu, yaşadığı kabilenin gelenek ve göreneklerine göre değişkenlik göstermekteydi. Cahiliye devrinde Mekke’de örtü, seçkin ailelerin kadınları tarafından köleler ve hürler arasındaki ayırım sembolü olarak kullanılmaktaydı.²⁷ Hür kadınlar, namahrem erkeklerle aynı ortamda buldukları zaman yüzlerini peçe ile örtüyorlardı, genç kızlar ve cariyeler ise bunun tam tersini yaparak başları ve yüzlerini açık bırakıyorlardı.²⁸ Ayrıca, Cahiliye kadınlarının çoğunluğu İslâmiyet’in getirdiği biçimde örtünme geleneğine sahip değildi, başörtüsü bölgeden bölgeye göre farklılık gösteren mahallî ve örfî bir adetti. Bu dönem yaşayan bazı kadınlar, bedenlerinin câzip yerlerini ve saçlarını açık bırakıp başörtülerini sırtlarına salmaktaydı.²⁹

Müslümanlara göre tahrif edilmiş Semâvi dinlerden sayılan Yahudilik ve Hristiyanlıkta da İslâmiyet’e benzer tesettür uygulamasından söz edilebilir. Yahudiliğin kutsal kitabı olan Tevrat metinlerinde, başörtüsü kohenler (dîn adamları) için toplumsal itibar ve prestij göstergesi olması nedeniyle kohenlerin başörtüsü takmasıyla ilgili uyulması zorunlu birtakım kurallar mevcuttur.³⁰ Bununla birlikte bu metinlerde normal insanların tesettürü ile ilgili bizzat bağlayıcı bir hüküm veya emir bulunmazken, tesettürle ilgili birçok hâdise ve sembole atıf yapılmış, örtü, peçe ve başörtüsü kullanan peygamber hanımları, anneleri ve kızların varlığından bahsedilmiştir.³¹ Buna ek olarak Yahudilerde bağlayıcı ve hüküm kaynağı olarak kabul edilen Rabbinik kanunları ve Talmut’ta başörtüsü ve tesettür ile ilgili caydırıcı hükümler yer almaktadır. Rabbinik kanunlarına göre başı açık bir kadın çıplak kabul edildiği için başı açık bir evli kadının bulunduğu mecliste dua edilmesi ve ayin yapılması yasaklanmıştır.³² Talmut’ta ise Rabbinik kanunlarındaki bu hükümden daha sert ve katı hükümler geçmektedir. Zirâ Talmut’ta mevcut bulunan hükme göre, bir kadın başına bir şey örtmeden halka açık toplumsal mekanlarda yürüdüğünde, erkek mehir ödemedi bu kadını boşayabilir.³³ Hülâsa olarak Yahudiliğin kutsal yazılı metinleri ve sözlü geleneğinde başörtüsü ve tesettür uygulamasından bahsedilmiş ve bu uygulamayla ilgili birtakım tarihsel bilgi, bulgu ve bağlayıcı hüküm mevcuttur. Bunlara göre başörtüsü Yahudiler tarafından saygınlık ile itibar belirtisi, iffetin sembolü, hayâ ilkesinin gereği olarak kabul edilmiştir.³⁴

Hristiyanlıkta da kadının el, yüz ve ayakları hâricinde bedeninin tamamını örtme öğretisi bulunmaktadır. Nitekim yapılan arkeolojik araştırmalarda, Eski Yunan, Bizans ve Roma devirlerinde yaşayan kadınların başörtüsü kullandıklarına dair bulgular ve kalıntılar elde edilmiştir.³⁵ Ayrıca Hristiyanlık inanç sisteminde en önemli şahsiyetlerden biri olup mukaddes

²⁶ Salime Leyla Gürkan, “Tesettür”, *Türkiye Diyanet Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/543-45.

²⁷ Murat Aksoy, *Başörtüsü-Türban* (İstanbul: Kitap Yayınları, 2005), 37; Demirbağ, *İslâmiyet Öncesi Toplumlarında Örtünme*, 76.

²⁸ Zeki Tez, *Tekstil ve Giyim Kuşamın Kültürel Tarihi* (İstanbul: Doruk Yayınları, 2009), 227; Fatih Tok-Merve Müftüoğlu, “Nur Suresi 31. Ayetin Tesettür Bağlamında İncelenmesi”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/9 (Aralık 2018), 85.

²⁹ Ali Bardakoğlu, *Cahiliye Döneminde Kadın, Sosyal Hayatta Kadın* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005), 18.

³⁰ Çıkış, 28/4, 36-37, 39-41; 29/5-9; Levililer, 8/9, 13; 21/10; Salime Leyla Gürkan, “Tesettür”, 40/543-545.

³¹ Mehmet Görmez, “İlahi Dinlere Göre Başörtüsü”, *İslâmiyât* 4/2 (Nisan-Haziran 2001), 20-23.

³² Menachem M. Brayer, *The Jewish Woman in Rabbinic Literature: A Psychosocial Perspective* (Hoboken, N. J.: KTAV Publishing House, 1986), 239, 316; Mehmet Görmez, “İlahi Dinlere Göre Başörtüsü”, 23.

³³ Will Dourant, *Kıssatü'l-Hadarât (Medeniyetler Tarihi)*, 12/30; Murtaza Mutahharî, *Meseletü'l-hicâb*, terc. Ca'fer Sadık Halilî, thk. Abdülkerim ez-Züheyri, nşr. Âyendei Dıraşan, (y.y.: Matbaatü Şeriat, 2009).

³⁴ Görmez, “İlahi Dinlere Göre Başörtüsü”, 24.

³⁵ Asife Ünal, *Türkiye’de Örtünme Anlayışı Üzerine Bir Araştırma (Dinler Tarihi Açısından Bir Yaklaşım)* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara 2004), 63.

sayılan Meryem Ana, bazı tasvirlerde ve heykellerde başörtülü olarak resmedilmiştir.³⁶ Meryem Ana'nın vârisleri olarak kabul edilen rahibeler de onun yolunu takip etmiş ve örtünme geleneğine sahip çıkarak bu geleneği günümüze kadar devam ettirmişlerdir.³⁷ Diğer taraftan tesettür mevzusu, Matta, Yuhanna, Markos ve Luta İncillerinde bulunmazken, Mektuplar bölümünde Pavlus'un Korintlere Birinci Mektubunun on birinci babı, başörtüsü konusuna özel olarak ayrılmıştır. Bu bölümde yer alan İncil âyetlerinde, erkeklerin başını örtmemesi ve kadınların başını örtmesi istenmiş, başını örten her erkeğin ve başını örtmeyen her kadının, başını küçük düşürdüğü belirtilmiştir. Ayrıca başını örtmeyen kadına ya saçını kestirmesi ya da başını örtmesi emredilirken, kadının meleklerle benzemek uğruna başında bir yetki işareti olarak başını örtmesi gerektiği dile getirilmiştir.³⁸ Bununla beraber Yeni Ahid'de Timoteos'a gönderilen birinci mektupta kadınların saç örgüleri, altın, inci ve pahalı giysilerle değil, Tanrı yolunda yürüdüklerini gösteren iyi ve güzel işlerle süslenmeleri istenilmiştir. Ayrıca onların sade ve gösterişsiz giyimleri ile saygın ve edepli tavırlarıyla toplumda ön plana çıkmaları gerektiği vurgulanmıştır.³⁹ Buna ek olarak Petrus'un Birinci Mektubunda yer alan İncil âyetlerine göre kadınların hakîki ziyneti örgülü saçlar, altın takılar ve güzel giysiler gibi dış görünüşle ilgili olan şeyler değil, bilakis onların gerçek süsü Tanrı'nın gözünde çok değerli olan sakin ve yumuşak bir ruhun solmayan güzelliğidir.⁴⁰

Netice itibariyle başörtüsü ve tesettür uygulamasına, İslâmiyet öncesi eski dönemlerde farklı devlet, kültür ve medeniyetlerde değişik şekillerde rastlanmaktadır. Kimi toplumlar soğuk veya sıcaktan korunmak gibi hava şartlarına bağlı sebeplerden dolayı elbise kullanırken, kimi toplumlar da ziynet ve süs vasıtası olarak başörtüsü geleneği mevcuttur. Bazı toplumlarda ise dinî sebeplerden dolayı örtünme öğretisi varlığını sürdürmüş ve bu öğretiyi mevzubahis toplumlarda ibadet olarak telakki edilmiştir.⁴¹

2. Tesettürün Bazı Hikmetleri

Arap dili kaynaklarında "hikmet" sözcüğünün, "yargıda bulunmak, hükmetmek" anlamlarını içeren "hüküm" mastarından türemiş bir isim olduğu dile getirilmiştir.⁴² İsmâil b. Hammâd el-Cevherî (ö. 400/1009'dan önce), aynı kökten türeyip Allah'ın isimlerinden biri olan "hakîm" kelimesine "işleri gereği gibi sağlam ve kusursuz yapan" manâsını verirken,⁴³ Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn İbn Manzûr (ö. 711/1311) ise Allah'ın hikmetini "en değerli varlıkları en üstün bilgiyle bilmek" olarak tanımlamıştır.⁴⁴ Ayrıca hikmet, Allah'ın hem bilgi hem fiil hem de davranıştaki kusursuzluğunu ifade etmek için kullanılan bir terim olagelmıştır.⁴⁵ İslâm fıkıhçılarına göre hikmet, "hükümün konuluş amacı" ve "bu hükümle sağlanmak istenen maslahat"

³⁶ Garaudy Roger, *Entegrizm*, terc. Kamil Bilgin Çileçöp (İstanbul: Pınar Yayınları, ts.), 122; Mehmet Görmez, "İlahi Dinlere Göre Başörtüsü", 24.

³⁷ The *Oxford Dictionary of the Christian Church*, 1430; Mehmet Görmez, "İlahi Dinlere Göre Başörtüsü", 24.

³⁸ *Kitab-ı Mukaddes* (Erişim 5 Mayıs 2024), Yeni Ahid, 1. Korintliler, 11:2-17.

³⁹ *Kitab-ı Mukaddes* (Erişim 5 Mayıs 2024), Yeni Ahid, 1. Timoteos, 2: 9-10; <https://incil.info/kitap/ti/2>.

⁴⁰ *Kitab-ı Mukaddes* (Erişim 5 Mayıs 2024), Yeni Ahid, 1. Petrus, 3:3-6; <https://incil.info/kitap/pe/1/3>.

⁴¹ Salime Leyla Gürkan, "Tesettür", 40/543.

⁴² Râğıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî ğaribi'l-Kur'an*, "hkm", 299-302; İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, "hkm", 12/140-145.

⁴³ İsmâil b. Hammâd el-Cevherî, *es-Sihâh: Tâcü'l-Lüga ve Sihâhü'l-Arabiyye*, thk. Ahmed Abdülgafûr Attâr (Beirut: Darü'l-ilm li'l-melâyin, 1987/1407), 5/1901.

⁴⁴ İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, "hkm", 12/140.

⁴⁵ Mehmet Sait Özervarlı, "Hikmet", *Türkiye Diyanet Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 17/511.

anlamındayken⁴⁶, mutasavvıfların bakış açısına göre “ilahî sırların ve gerçekliğin bilgisi” manâsını barındırmaktadır.⁴⁷ Çalışmamızın bu bölümünde tesettürün hikmetleri ele alınacak ve tesettür hükmünün konuluş amaçları ve bu hükümle sağlanmak istenen maslahatlara birçok açıdan temas edilecektir.

2.1 Tesettürün Fitrî Boyutu

Tesettür, insanoğlunun yaratılışıyla birlikte onun değerler hafızasına yüce yaratıcı tarafından dercedilmiş bir olgudur. Yani insan, doğuşundan itibaren örtünme içgüdüsüne sahiptir.⁴⁸ Dünya tarihi incelendiğinde birbirlerinden farklı coğrafyalarda yaşanan ilkel kabileler ve gelişmiş toplumların inanç biçimi ya da gelenek-göreneklerine göre örtünme anlayışının bulunması, insanın yaratılışından beri örtünmeye eğiliminin bulunduğunu açıkça göstermektedir. Nitekim, Allah’ın kitabı da örtünmenin ilk insanlardan beri var olagelen fitrî bir ihtiyaç olduğuna parmak basmaktadır. Kur’ân’da nakledilen kıssaya göre İslâm tarihinde ilk insan ve ilk peygamber olarak kabul edilen Hz. Âdem ve onun hanımı Hz. Havva, şeytanın vesvesesi sebebiyle yaptıkları zelle neticesinde üryan bırakılmışlardı. Binaenaleyh nübüvvet ağacının ilk meyveleri olan bu mübarek iki insan, çıplak kalır kalmaz utanmışlar, hemen fitratlarının gereğini yapmışlar ve üstlerini yapraklarla örtmeye çalışmışlardı.⁴⁹ Söz konusu kıssada Hz. Âdem ve zevcesinin, Allah’tan herhangi bir emir veya talimat almadan, utandıkları için üzerlerini örtmeye çalışmaları, tesettürün fitrî bir olgu olduğuna delâlet etmektedir.⁵⁰ Ayrıca, edep yerlerinin açılması insanın fitratına aykırı olduğu, onu utandırdığı ve üzdüğü için Arap dilinde “*hüzünlenmek, üzülme*” anlamlarına gelen “*sev’e*” kelimesinin kıssayı anlatan bu âyette kullanılması, tesettürün fitrîliğine ince bir işaret olması hasebiyle dikkat çekici bir husustur.⁵¹

Bediüzzaman Said Nursî (1878-1960), tesettürle alakalı âyet-î kerimelerden ilham alarak kaleme aldığı tesettür risalesinde, insanların fitratları ve yaratılışlarının gereği olarak doğuştan itibaren tesettüre ihtiyaç duyduklarını dile getirmektedir. Ona göre bilhassa kadınlar, hassas ve nazik bir yapıda buldukları için erkeklerle hayatlarını birleştirip yuva kurma ve eşlerine kendilerini sevdirmeye özelliğine sahiptirler. Tesettür vesilesiyle kadınlar, bedenlerini maddî ve manevî olarak muhafaza etmek suretiyle, kocalarının sevgisini kazanıp eşler arasındaki bağları güçlendirebilirler.⁵²

Tesettürün hikmetlerinden biri de güzellikleri saklayarak karşı cinsin şehvetini engellemek ve hoşla gitmeyip çirkin görünen yerleri gizlemektir.⁵³ Said Nursî, bazı ihtiyar kadınların vücutlarındaki yaşlılık alametlerini herkese göstermek istemedikleri için fitrî olarak tesettüre ihtiyaç duyduklarına işaret etmiştir. Öte yandan onun verdiği bilgilere bakılırsa kimi

⁴⁶ Ferhat Koca, “Hikmet”, *Türkiye Diyanet Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 17/514.

⁴⁷ Mustafa Kara, “Hikmet”, *Türkiye Diyanet Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 17/518.

⁴⁸ Mehmet Görmez, *İslâm’da Örtünmenin Felsefesi ve Yeniden Temellendirmesi* (Ankara: İslam Düşünce Enstitüsü, 2022), 3.

⁴⁹ el-A’raf 7/22.

⁵⁰ İsmail Yıldız, *İslam’da Giyim ve Tesettür* (İstanbul: Çıra Yayınları, 2014), 31; Fatih Tok-Merve Müftüoğlu, “Nur Suresi 31. Ayetin Tesettür Bağlamında İncelenmesi”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/9 (Aralık 2018), 83.

⁵¹ “السَّوَادُ فَرَجُ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةُ وَذَلِكَ لِأَنَّ ظُهُورَهُ يَسْوَأُ الْإِنْسَانَ”; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, 1420/1999), 14/ 218.

⁵² Nursî, *Lem’alar*, 317.

⁵³ Ukkâşe et-Tayyibî, *Niçin Başörtüsü* (Amman: y.y., ts.), 56; Ahmet Acaroğlu, “Hz. Peygamber (s.a.v.) Döneminde Başörtüsü”, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi)* 9/1 (2018), 51.

kadınlar, kendilerinden daha güzel olan kadınların yanında çirkin düşmemek için yaratılışı gereği örtünmek istemektedirler. Kimi kadınlar ise edepsiz namahrem erkeklerin sarkıntılıklarına maruz kalmamak için korunma iç güdüsüyle fitrî olarak tesettüre meyletmektedir.⁵⁴ Nitekim günümüzde modayı takip eden birçok kadın ve erkek, reklam ve propagandaların etkisiyle kendisini hemcinsleriyle kıyaslamaktadır. Bu nedenle onlar, kendini daha güzel ve yakışıklı göstermek veyahut da hoşuna gitmeyen yerlerini gizlemek gibi birçok amaçla makyaj ve cild bakım malzemeleri kullanmaktadır. Dolayısıyla modern kadının makyaj yapması aslında bir çeşit kendini gizleme ve tesettür şekli olarak yorumlanabilir ve algılanabilir.⁵⁵

Hülâsa olarak, insanın doğasında yaratılışından itibaren örtünme eğilimi vardır. Zira, en iptidai kabileler bile örtünmek için kültürlerine uygun kıyafetler kullanmıştır.⁵⁶ İslâm da insanın fitratındaki bu eğilime uygun olarak bedeni örtmek için giyinmeyi erkeklere ve kadınlara emretmektedir. İslâm'ın ortaya koyduğu tesettür anlayışına göre giyim kuşamın gayesi, bedeni sergileyip arzuları uyandırmak değildir, arzuları kontrol altına alıp istekleri gemlemektir.⁵⁷

2.2 Tesettürün Bireysel ve Toplumsal Boyutu

a. Tesettür, bireyin arzularını kontrol etmesini sağlayarak toplumu aşırılıklardan korur

İnsanoğlunun fitratında bulunan cinsellik eğilimi kuvvetli ve derin bir içgüdüdür. Toplumsal hayatta, kadın ve erkek arasında hiçbir sınır ile kayıt tanımayan sosyal ilişki, cinsel istek ve rağbetin uyanmasına sebep olur. Bu durum da insanın karşı cinsine karşı ister istemez arzu duymasına yol açar. Günümüzde ise bu rağbet, flört ve sevgili ilişki tarzında tezahür etmiştir. Modern çağımızda birçok kadın ve erkek, herhangi bir kayıt ve kırmızı çizgiye dayanmayan flört ilişkisinde şehvânî arzularını tatmin etme gayreti içinde olmuşlardır.⁵⁸ Kısacası, insanın fitratında bulunan cinsellik eğilimde ifrat ve tefrite düşmesi neticesinde bireyleri ve toplumları etkileyen birçok kötü hâdiseler meydana gelmiş, bireylerin ve toplumların ruhî ve maddî yapısını bozulmuştur.

İnsanın yaratılışından gelen cinsel içgüdüünün farkından olan İslâm, insanın doyuma ulaşmayan cinsî arzusuna yönelik sınırlamalar ve kısıtlamalar koyarak ahlakı temiz ve psikolojisi düzgün bir toplum ve birey oluşturma gayreti içinde olmuştur. Erkek ve kadınlara tesettürlü olmalarının emredilmesi, namahremelere bakmanın yasaklanması ve ırzların korunmasının istenmesi, söz konusu sınırlamalar ve kısıtlamalar kapsamında değerlendirilebilir. Diğer taraftan İslâm'ın bu mevzuda koyduğu emir ve yasakların çiğnenmesiyle, toplumun ahlakî ve ruhsal yapısının bozulduğu görülmekte, doyumsuz, psikolojik ve biyolojik rahatsızlıklara sahip bireyler ortaya çıkmaktadır.⁵⁹ Nitekim, son devir İslâm âlimlerinden Said Nursî, İslâm'ın emrettiği tesettür

⁵⁴ Nursî, *Lem'alar*, 318.

⁵⁵ Yasemin Güleçyüz, "Tesettür Risâlesi" Üzerine...", *Köprü Dergisi* 113 (Kış 2011), <https://www.koprudergisi.com/kis-2011/tesettur-risalesi-uzerine/> (Erişim 20 Haziran 2024).

⁵⁶ Hayreddin Karaman; *İslâm'da Kadın ve Aile* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 1995), 158; Nesibe Demirbağ, *Kur'an Perspektifinden Fitrî, Dinî ve Ahlakî Bir Olgu Olarak Örtünme* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006), 24.

⁵⁷ Ümid Meriç- Bekir Topaloğlu-vd., "Sosyolojik Açından Kılık-Kıyafet ve İslâm'da Örtünme", Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi 2, *İslâm'da Kılık- Kıyafet ve Örtünme*, (İstanbul: İlmî Neşriyat, 1991), 29.

⁵⁸ Mutahharî, *Meseletü'l-hicâb*, 71-72.

⁵⁹ Mutahharî, *Meseletü'l-hicâb*, 75.

ve harama bakmamanın kaldırılmasının neticesinde erkeklerin ve kadınların birçok yönden psikolojik ve sosyolojik olarak olumsuz etkilendiğine dikkat çekmektedir. Ona göre tesettüre riayet etmeyen kimi kadınlar, kendilerine bakan bazı erkeklerin hoşlarına gitmeyen nazarlarından etkilenmekte ve psikolojik olarak rahatsızlık duymaktadır. Ayrıca tesettürün kaldırılması, şefkat kahramanı ve madeni olma yeteneğine sahip kadınlar ile şecaat ve haya timsali olma kapasitesini bulunduran erkeklerin yüksek manevî ve ruhî değerlerini, şehvâniyet, nefsanîyet ve çıkar odaklı olarak hayata bakan canlılar seviyesine düşürmektedir.⁶⁰

Diğer taraftan Said Nursî'nin ifadesiyle İslâmiyet'in tesettür ve mahremiyet sınırlarıyla ilgili koyduğu genel prensiplerin göz ardı edilmesi, toplumda evlilik oranının azalmasına ve kadın-erkek arasındaki evlilik dışı sosyal ilişkilerin artmasına yol açar. Bu durum toplumdaki doğum oranının düşmesine sebep olurken, neslin çoğalmasında engel olur. Böylelikle değer yargıları açısından sağlam aile yapısı oluşturmayan ve dinamik yeni nesiller yetiştirmeyen toplum ve devletlerin genç nüfusu kademeli olarak azalır, bunların maddî ve manevî üretkenliği düşer.⁶¹ Bununla birlikte Nursî, her iki cinse yönelik tesettür ve gözleri haramlara karşı kısma emirlerinin terkedilmesinin, insanın arzu ve isteklerinin artmasına neden olduğunu dile getirmektedir. Ona göre, İslâm'ın bu konuda koyduğu sınırların aşılması, genç nesillerde maddî ve manevî kuvvet ile enerjinin gereksiz yerlerde kullanılmasına sebep olmaktadır. Bu da genç nesillerin hayırlı işlerde kullanılacak fiziksel ve ruhsal enerjilerini tüketerek nesli zafiyete uğratmakta ve onların üretkenlik ile verimlilik gücünü düşürmektedir.⁶²

Özetle, İslâm ortaya koyduğu hayat modeliyle, maddî ve manevî açıdan güçlü birey ve toplumlar oluşturmayı hedeflemektedir. Kadın ve erkek arasındaki psikolojik ve biyolojik çekim gücünün farkında olan İslâm, insanın fitratında bulunan bu eğilimi ne tamamen ortadan kaldırarak ruhbanlığa teşvik etmiş, ne de her yolu mübah kılarak bireyin aşırılığa düşmesine ve toplumun bozulmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla onun kadınlar ve erkeklere yönelik getirdiği tesettür öğretileri, bireyin ve toplumun ahlakî ve ruhî yapısının bozulmasını engelleyen koruyucu tedbir uygulamaları hükmündedir. Böylelikle İslâm düzgün ahlaklı, değer yargılarına ve ortak bilince sahip bireyler ve toplumların oluşmasını gaye edinmiştir.

b. Tesettür, aile bağlarını güçlendirerek sağlam aile yapısının oluşmasına vesile olur

Aile, toplumun yapısını oluşturan en küçük birimdir. Birey, ilk öğrenim ve eğitimini ailede almaya başlar. Bireyin ailesiyle birlikte yaşadığı hanesi, âdeta onun küçük dünyası gibidir.⁶³ Bireyin ailesinden aldığı eğitimin, ileriki hayatında büyük tesirleri vardır. Nitekim bir toplumun aile yapısı, ne kadar sağlam olursa o toplumun ve devletin temeli o kadar güçlü olur. Bir ailenin yapısının sağlam olabilmesi için eşler arasında karşılıklı hürmet, merhamet, muhabbet ve güven bulunması gerekmektedir.⁶⁴ İslâm'ın kadınlar ve erkekler için koyduğu maddî ve manevî tesettür prensipleri, bu noktada eşler arasında güveni ve aile içinde huzuru sağlamayı hedeflemektedir.

Said Nursî, tesettürsüzlüğün namahrem kadın ve erkek arasındaki çekim gücünü

⁶⁰ Nursî, *Lem'alar*, 318.

⁶¹ Nursî, *Lem'alar*, 321.

⁶² Nursî, *Lem'alar*, 322.

⁶³ “*Ve herkesin hanesi, küçük bir dünyasıdır. Ve o hane ve aile hayatının hayatı ve saadeti ise; samimî ve ciddî ve vefadarane hürmet ve hakikî ve şefkatli ve fedakârane merhamet ile olabilir.*” Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler*, 146.

⁶⁴ Nursî, *Lem'alar*, 320.

kuvvetlendirdiğini dile getirmekte ve bunun her iki cinsin birbirinden etkilenme oranını arttırdığına dikkat çekmektedir. Ona göre, tesettürsüzlük ve harama bakmak eşler arasındaki güveni, saygıyı ve muhabbeti azaltarak yok etmektedir. Tesettüre riayet etmeyen ve haramlara bakan bir kadın, kocasından daha yakışıklı olanı görmekte ve ondan bedensel olarak etkilenmektedir. Aynı şekilde gözlerini namahremlere karşı kıymayan bir erkek de karısından daha güzelini görmekte ve ondan hoşlanmaktadır. Bu durumda aile bağlarını zedeleyerek eşler arasında güvensizlik oluşmasına sebep olmaktadır.⁶⁵ Böylece eşler arası güvensizlik ve aldatma, ailelerin yıkılmasına ve boşanmaların artmasına yol açmaktadır. Boşanmaların artması ve çiftler arası sadâkatın azalması da toplumun aile yapısına ve değer yargılarına büyük zarar vermektedir.

Nitekim Birleşik Arap Emirlikleri'nde yaşayan kadınların üzerinde yapılan bilimsel bir araştırmada, başörtüsü takmanın kadınların yüz çekicilik algısı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu çalışmada denek olarak seçilen Birleşik Arap Emirlikleri'nde yaşayan başörtülü altmış kadına, Ortadoğu kökenli yirmi kadının yüz fotoğrafları başörtülü, yarı örtülü ve açık bir halde gösterilmiştir. Denek olarak katılan kadınlardan, fotoğraftaki kadınların yüzlerinin çekicilik oranını, bir ilâ yedi sayısı üzerinden oranlamaları istenmiştir. Araştırmanın sonucunda başörtüsü takmanın kadınların yüz çekicilik oranını düşürdüğü çıkarımına varılmıştır.⁶⁶

Bununla beraber İngiltere'de yapılan bir bilimsel çalışmada 57 gayr-i müslim ve 41 müslüman erkekten, açık ve başörtülü kadınların fotoğraflarına bakarak onların çekicilik ve zeka durumlarını değerlendirmeleri ve derecelendirilmeleri istenilmiştir. Müslüman olmayan erkekler, açık kadınları başörtülü kadınlardan daha çekici olarak değerlendirmiştir. Çalışmanın sonucunda başörtülü kadınlar çekicilik bakımından daha negatif olarak derecelendirilmiştir.⁶⁷ Binaenaleyh bu noktada yapılan bilimsel çalışmalarda tesettür ve başörtüsü takmanın kadınların ve erkeklerin çekiciliğini azalttığını göstermektedir.

3. İnsanın Üstünlüğü ve Hilafetini Gösteren Boyutu

Kur'ân-ı Hakîm, insanın yeryüzünde Allah'ın halifesi olduğuna vurgu yapmakta⁶⁸ ve onun birçok yönden diğer mahluklara üstün kılınarak en güzel surette yaratıldığından bahsetmektedir.⁶⁹ Kur'ân'ın beyânlarına göre insan en mükemmel şekilde halk edilmiş, fazilet ve şeref itibarıyla bütün mevcudatın üzerinde bir mertebede konumlandırılmış, kainatta ilâhî hükümleri icra edecek ve yeryüzünü imar edecek bir halife olarak görevlendirilmiştir.⁷⁰ Nitekim Said Nursî, insanın giymek için ürettiği suni elbiseyi, insanın diğer türler üzerindeki yönetme ve tasarruf yetkisini gösteren bir fihriste ve listeye benzetmiş ve insanın hayvanlara olan üstünlüğü sebebiyle Allah'ın insana yaratılıştan gelen doğal bir elbise giydirmedeğini belirtmiştir.⁷¹

Nursî'nin mezkûr görüşlerinde de ifade ettiği gibi insanların hayvanlardan farklılaştığı noktalardan biri de, ürettiği elbiseleri giymesidir. Mesela, insanların giysi üretebilmesi için

⁶⁵ Nursî, *Lem'alar*, 321.

⁶⁶ Mercedes Sheen -Hajar Aman Key Yekani- Timothy R. Jordan, "Investigating the effect of wearing the hijab: Perception of facial attractiveness by Emirati Muslim women living in their native Muslim country", *Plos one* 13/10 (October 2018), 1-11. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0199537>.

⁶⁷ Yusr Mahmud -Viren Swami, "The influence of the hijab (Islamic head-cover) on perceptions of women's attractiveness and intelligence", *Body Image* 7/1 (2010), 90-93. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2009.09.003>.

⁶⁸ el-Bakara 1/30; el-En'âm 6/165.

⁶⁹ et-Tîn 95/4.

⁷⁰ el-İsrâ 17/70; Hûd 11/61.

⁷¹ Bediüzzaman Said Nursî, *Mektubat* (İstanbul: Söz Basım-Yayın, 2012), 547.

bitkileri yetiştirip hayvan derilerini işleyerek onlardan hammadde meydana getirmesi ve bu hammaddeyi de birçok aşamalardan geçirmesi gerekmektedir. Yani insanın günlük hayatta kullanacağı sıradan bir kıyafetin üretilmesi, bir hayli komplike işlemin düzenli bir şekilde gerçekleşmesiyle mümkün olmaktadır. Söz konusu işlemler ise ancak bu konuda bilgi-birikim ve tecrübe sahibi olan insanoğlunun eliyle sistematik olarak yapılır. Üretim sürecindeki organizasyon da insanın, diğer türler ve maddeler üzerindeki tasarruf ve yönetme yetkisini göstermektedir.

4. Kapsayıcı ve Çok Yönlü Olması

İslâmiyet, kendinden evvelki din ve medeniyetlerde bulunan tesettür öğretisini geliştirerek kadın ile erkeğe yönelik çok boyutlu (fizikî, ruhî ve ahlakî) ve kapsamlı bir örtünme anlayışı ortaya koymuştur. Kur'ân-ı Kerîm'de, *“Ey Ademoğulları! Size bedenlerinizi (edep yerlerinizi) örtecek elbise ve giyinip süsleneceğiniz kıyafet indirdik. Ancak, takva elbisesi hepsinden daha hayırlıdır”*⁷² mealindeki âyette, kıyafetlerin bedenleri örtmek ve süslenmek için yaratıldığına dikkat çekilmiş, Allah korkusu, haya ve ahlakî değer yargılarını içeren takva elbisesinin, dünyadaki maddî kıyafetlerden daha üstün olduğu vurgulanmıştır. Bu âyette, edep yerlerinin örtülmesi, süslenmek ve giyinmekten önce ifade edilmiştir. Bu önceleme de İslâm'da tesettür anlayışında asıl maksadın avret yerlerinin örtülmesi olduğu vurgulanmıştır. Nitekim âyetteki söz konusu takdim, tesettürde fizikî yönden ziyade ahlakî yönün hedeflendiğinin en önemli kanıtlarından biridir. Bu bağlamda, hayvanların derilerinin onları iklim şartlarından korumak ve süslemek gibi fiziksel gayelerle yaratıldığı belirtilmiş, insanın ise hayvanın aksine edep yerlerini korumak için örtünmesi gerektiğinin altı çizilmiş ve insanın tesettür anlayışının hayvandan farklı olduğu dile getirilmiştir.⁷³ Said Nursî de dünyadaki suni elbisenin sadece insanları iklim şartlarından korumak, süslemek ve edep yerlerini örtmek gibi sınırlı amaçlar taşımadığına değinmiş ve tesettürün diğer hikmetlerine temas etmiştir.⁷⁴

İslâmî açıdan tesettür, bireyin sadece bedenini örten bir elbiseden ibaret değildir, aynı zamanda takva elbisesi giyilerek ruhun kötülüklerden ve şerlerden arındırılmasıdır. Dolayısıyla İslâm, kaynağını kurucu metinleri Kur'ân ve Sünnetten alan birtakım manevî tesettür prensipleri koyarak bireyi ruhsal açıdan eğitmeyi gaye edinmiştir. İslâm'ın koyduğu manevî tesettür prensipleri; gözleri haramlara karşı kısmak, ırzları korumak,⁷⁵ takvalı olmak,⁷⁶ hayalî olmak⁷⁷ ve kalpleri şehvetlere karşı muhafaza etmektir.⁷⁸ Nitekim, tesettürü emreden âyet-i kerîmelere göre mümin erkekler ve mümin kadınlar gözlerini haramlardan sakındırmak ve iffet ile namuslarını korumak zorundadırlar. Binaenaleyh Kur'ân-ı Kerîm, bu minvâlde gözleri haramlardan sakındırma ve iffetleri korumadan yoksun bedensel tesettürün kemale ermediğine dikkat

⁷² el-A'râf 7/ 26.

⁷³ Ebü'l-a'lâ el-Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'an* (İstanbul: İnsan Yayınları, 1987), 2/25; Nesibe Demirbağ, *Kur'an Perspektifinden Fitrî, Dinî ve Ahlakî Bir Olgu Olarak Örtünme*, 33.

⁷⁴ Nursî, *Mektubat*, 547.

⁷⁵ Nûr 24/31.

⁷⁶ el-Mâide 5/8.

⁷⁷ *“Hayâ imandandır”*; Ebü Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmi'u's-sahîh*, thk. Heyet (Bulak: el-Matbaatü'l-Kübra el-Emîriyye es-Sultâniyye, 1893-95), “İmân”, 16 (No. 24); Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî Ebü Dâvud, *Sünen*, thk. Şuayb Arnavud - Muhammed Kâmil Karabilâlî (b.y.: Dâru Risâle-i Âlemiyye, 1430/2009), “Hammâm”, 1 (No. 4012).

⁷⁸ *“Nu'man b. Beşir'den rivayet edildiğine göre Allah Rasulü şöyle buyurmuştur: “Dikkat edin! Vücutta öyle bir et parçası vardır ki, o iyi/doğru/düzenli olursa bütün vücut iyi/doğru/düzenli olur; o bozulursa bütün vücut bozulur. Dikkat edin! O, kalptir.”* Buhârî, “İmân”, 39 (No. 52).

çekmektedir.

Sonuç olarak İslâm, yalnızca bedeni örten tesettürü yeterli görmemiş, bunun yanında ruhu şehvetlerden arındırarak Allah'a yaklaştıran takva elbisesinin de ruha giydirilmesi gerektiğini beyân etmiştir. Bundan dolayı İslâm, ahlakî değer yargıları ve takvadan uzak taklidî bir bedensel örtünme anlayışına karşı çıkmıştır. Bununla birlikte sadece iç güzelliği ön plana çıkararak bedensel tesettürü gereksiz gören düşünce yapısına da muhalefet etmiştir. Söz konusu ifrat ve tefritlerden uzak, insanın hem bedenî ve hem de ruhî yönünü gözeten mutedil bir tesettür anlayışı ortaya koymuştur.

5. Esmâ-i Hüsnâ'nın Tecellisi Olması

Dünyanın ve insanın yaratılış gayelerinden biri de Cenab-ı Hakk'ın Esmâ-i Hüsnâsına tecelli, ayna ve mazhar olmaktır.⁷⁹ İnsan, zatında ve mahiyetinde bulunan noksan vasıf ve hususiyetlerle, Allah'ın güzel ve mükemmel esmâ ve sıfatlarına âyinedarlık etmektedir. Eski kitaplarda nakledilen “*esyaların hakikati ancak zıtlarla bilinir*” kaidesinde⁸⁰ de ifade edildiği gibi, karanlıkta ışığın hakikati ve mahiyeti bilenebilir, en zifiri karanlıklarda ışık daha kolay görülebilir. İnsan tabiatında bulunan sayısız zafiyet noktaları, kusurları ve güçsüzlüğüyle, Allah'ın sonsuz kuvvet ve kudretine dellâlik eder. Bu zaafiyet noktalarından birisi de insanın karşı cinse olan ilgisidir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de beyân edildiği gibi erkekler ve kadınlar birbirlerine süslü ve çekici kılınmıştır. İki cins arasında bulunan şehvî duygular ve arzular, insanın ifrat ve tefrite düşmemesi için tesettürü gerekli kılmış ve Cenab-ı Hakk'ın “*setr-i avret*” emrinde Settâr isminin tecellileri ortaya çıkmıştır.⁸¹

Diğer taraftan insan bedeninin özelliklerinden biri de iklim şartlarından etkilenmesidir. İnsan, sıcak ve soğuk hava karşısındaki zayıflığını, yaşadığı iklim koşullarına uygun elbiseler giyerek gidermiştir. Dolayısıyla insanın sıcak ve soğuk gibi iklim şartlarından korunmak için giysiler kullanması, Allah'ın “Settar” ve “Hafîz” esmalarının tecellisi olmuştur. Nursî'nin ifadesiyle “İnsan, üstünde nakışları görünen esmâ-yı ilâhiyeye âyinedarlık eder.”⁸² Böylece insan, edep yerlerini örtmek, süslenmek, sıcak ve soğuk hava şartlarından korunmak gayeleriyle kullandığı giysileriyle, Settar, Müzeyyin, Cemîl ve Hafîz esmalarına âyinedarlık etmiş olur.

6. Allah'ın Mülkiyet Hakkını Gösteren Boyutu

İslâm vahiy öğretisine göre zerreden küreye kadar kainattaki bütün mevcudâtın yaratıcısı ve gerçek sahibi Allah'dır.⁸³ O, yoktan var ettiği mahlukâtında yani mülkünde dilediği gibi tasarruf yetkisine sahiptir,⁸⁴ insan bütün varlığını Allah'a borçludur, insan ise yaratıcının ona verdiği beden ve ruhun emanetçisidir. Bundan dolayı o, Allah'ın kendisine emanet olarak tevdi ettiği bedeni istediği gibi kullanamaz ve sınırsız özgürlük sahibi değildir. İslâm'ın ortaya koyduğu özgürlük anlayışına göre insan başkalarına ve kendi nefesine zarar vermeksizin⁸⁵ ilâhî hükümlerin

⁷⁹ Nursî, *Sözler*, 719.

⁸⁰ Nursî, *Lem'alar*, 335.

⁸¹ Nursî, *Sözler*, 936.

⁸² Nursî, *Sözler*, 936.

⁸³ eş-Şûrâ 42/53.

⁸⁴ Âl-i İmrân 3/26; Nursî, *Lem'alar*, 33.

⁸⁵ Bediüzzaman Said Nursî, *Tarihçe-I Hayat* (İstanbul: Söz Basım-Yayın, 2012), 106.

bilincinde olarak istediğini, istediği zaman yapabilir. Nitekim kadınlara ve erkeklere yönelik olan tesettür emri de Cenâb-ı Hakk'ın kulları üzerindeki mülkiyet yetkisiyle doğrudan doğruya alakalıdır ve bu emir kulların hayatında giyim-kuşam noktasında birtakım kurallar koyarak onların yaşamını tanzim etmektedir⁸⁶

Sonuç

Tesettür, ilk çağlardan itibaren iklim şartlarına uyum sağlamak, süslenmek ve bedeni örtmek gibi birtakım amaçlarla muhtelif toplumlar ve medeniyetler tarafından kullanılmıştır. İslâm, kendinden önceki din ve uygarlıklarda bulunan tesettür telakkisini kendi inanç ve ibadet sistemi doğrultusunda geliştirmiş, maddî olarak bedeni örtmeyi gaye edinen, manevî olarak ruhu şehvetlerden muhafaza etmeyi hedefleyen kadın ve erkeğe yönelik çift taraflı bir tesettür anlayışı ortaya koymuştur. Bundan dolayı İslâm, tesettürü sadece bedeni örtmeye indirgeyen düşünce tarzına karşı çıkmış, gözlerini harama karşı kısmayan, ırzlarını korumayanlar ve ruhlarını şehvetlerden arındırmayanların her ne kadar bedenlerini örtse de bunların tesettürlerinin kemâle ermediğini dile getirmiştir.

İslâm dininde ibadetler, emirler ve yasakların birtakım maksatları ve hikmetleri bulunmaktadır. Nitekim Said Nursi gibi âlimler tesettürle ilgili ortaya koydukları eserlerde bu hikmetleri ele almışlardır. Bu âlimlerin görüşlerinden hareketle denilebilir ki;

- İslâm'daki tesettür anlayışı, insanın doğasına ve fitratına uygun düşmektedir. Kutsal metinler ve bilimsel çalışmalar, örtünmenin insanın yaratılıştan gelen içgüdüsel özelliklerinden biri olduğunu kaydetmiştir.
- İslâm'ın ortaya koyduğu tesettür telakkisi, bireyin ahlakını muhafaza ederek ve karı-koca arasındaki aile bağlarını kuvvetlendirerek sağlam aile ve toplum yapısını inşâ etmeyi hedeflemektedir.
- Tesettürü, sadece kadınların bedenini örtmesiyle kısıtlayan yaygın tutum sığ bir yaklaşımdır. Tesettür hem kadınlara hem de erkeklere yönelik bedensel ve ruhî çift yönlü ve kapsamlı bir uygulamadır.
- İlahî fermanın doğrultusunda tesettüre riayet eden insan, Allah'ın "Settar, "Müzeyyin", "Cemîl" ve "Hafiz" isimlerine âyinedarlık eder.
- İnsan, ürettiği ve giydiği yapay elbiselerle diğer türlerden farklılaşır. Hammaddeden elbise imâl etmek, birçok merhaleyi içeren sistemli bir süreçtir. İnsanın elbise üretebilmesi için bu süreçteki bütün malzeme ve madde üzerinde söz hakkı sahibi olması gerekir. Bu gereklilik, insanoğlunun farklı türler üzerindeki üstünlüğüne bir örnektir.
- Tesettür, insanın vücudunun Allah'ın bir emaneti olduğunu fark etmesini sağlar ve kendi bedeninde belirli sınırlar dahilinde tasarruf hakkının bulunduğunu gösterir.

⁸⁶ Görmez, *İslâm'da Örtünmenin Felsefesi ve Yeniden Temellendirmesi*, 7.

Kaynakça

Acaroğlu, Ahmet. “Hz. Peygamber (s.a.v.) Döneminde Başörtüsü”. *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (Bahar 2018), 47-67.

Apaydın, H. Yunus. “Tesettür”. *Türkiye Diyanet Ansiklopedisi*. 40/538-543. Ankara: TDV Yayınları, 2011.

Bardakoğlu, Ali. “Cahiliye Döneminde Kadın, Sosyal Hayatta Kadın”. *Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi 22*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005.

Çığ, Muazzez İlmiye. *İnanna’ın Aşkı*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 1998.

Demirbağ, Muhammed Fatih. *İslâmiyet Öncesi Toplumlarda Örtünme*. Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Demirbağ, Nesibe. *Kur’ân Perspektifinden Fitrî, Dinî ve Ahlakî Bir Olgu Olarak Örtünme*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006.

Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş’as es-Sicistânî. *Sünen*, thk. Şuayb Arnavud-Muhammed Kâmil Karabilâlî. 7 Cilt. b.y.: Dâru’r-Risâle’til-Âlemiyye, 1430/2009.

el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmi’u’s-sahîh*, thk. Heyet. Bulak: el-Matbaatü’l-Kübra el-Emîriyye es-Sultâniyye, 1893-95.

el-Cevherî, İsmâil b. Hammâd. *es-Sihâh: Tâcü’l-Lüga ve Sihâhü’l-Arabiyye*. thk. Ahmed Abdülgafûr Attâr. Beyrut: Darü’l-ilm li’l-melâyin, 4. Basım, 1987/1407.

el-İsfahânî, Râgıb. *el-Müfredât fî ğaribi’l-Kur’ân (Kur’an Kavramları Sözlüğü)*, çev. Abdalbaki Güneş, Mehmet Yolcu. İstanbul: Çıra Yayınları, 2010.

Erdem, Suat. “İslâm Fıkhdında Tesettür”. *Ekev Akademi Dergisi* 19/64 (Güz 2015), 253-275.

Erhan Aktaş Meali. Erişim 10 Mayıs 2024. <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=20&ayet=118>.

Erhan Demiryent Meali. Erişim 10 Mayıs 2024. <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=20&ayet=118>.

Gilligan, Ian. “Dress or cover? The origin and meaning of clothing”, *Social Sciences & Humanities Open* 8/1 (2023), 1-6. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2023.100730>.

Görmez, Mehmet. “İlahi Dinlere Göre Başörtüsü”. *İslâmiyât* 4/2 (Nisan-Haziran 2001), 19-33.

Görmez, Mehmet. *İslâm’da Örtünmenin Felsefesi ve Yeniden Temellendirmesi* (Ankara: İslam Düşünce Enstitüsü, 2022). https://www.ide.org.tr/Common/DownloadFile.aspx?f=OrtunmeninFelsefesi_20220914093912941.pdf.

Güleçyüz, Yasemin. “Tesettür Risâlesi" Üzerine...”. *Köprü Dergisi* 113 (Kış 2011). <https://www.koprudergisi.com/kis-2011/tesettur-risalesi-uzerine/>

Gürkan, Salime Leyla. “Tesettür”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 40/543545. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

İbn Manzûr. Muhammed b. Mükerrrem. *Lisânü’l-‘Arab*. 10 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdır, 2. Basım, 1414/1993.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu Meali. Erişim 10 Mayıs 2024.

Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi – Katre International Human Studies Journal

<https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=20&ayet=118>.

Kara, Mustafa. “Hikmet”. *Türkiye Diyanet Ansiklopedisi*. 17/518-519. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Kara, Mustafa. “Kur’ân-ı Kerîm’in Tesettüre Bakışı [The Qur’an’s View on the Veiling]”. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi – Şırnak University Journal of Divinity Faculty* 10/23 (December 2019), 684-717. <https://doi.org/10.35415/sirmakifd.603362>.

Kitab-ı Mukaddes (Erişim 5 Mayıs 2024), Yeni Ahid, 1. Petrus. 3:3-6; <https://incil.info/kitap/pe1/3>.

Kitab-ı Mukaddes (Erişim 5 Mayıs 2024), Yeni Ahit, 1. Korintliler. 11:2-17. <https://incil.info/kitap/co1/11>.

Kitab-ı Mukaddes. Erişim 16 Mayıs 2024. <https://incil.info/kitap/Yaratilis/3>.

Koca, Ferhat. “Hikmet”. *Türkiye Diyanet Ansiklopedisi*. 17/514-518. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Kur’ân Yolu. Erişim 15 Haziran 2024. <https://kuran.diyaret.gov.tr>.

Mahmud, Yusr – Swami, Viren. “The influence of the hijab (Islamic head-cover) on perceptions of women’s attractiveness and intelligence”. *Body Image* 7/1 (2010), 90-93. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2009.09.003> PMID: 19815477.

Mehmet Türk Meali. Erişim 10 Mayıs 2024. <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=20&ayet=118>

Meriç, Ümid – Topaloğlu. Bekir -vd. “Sosyolojik Açıdan Kılık-Kıyafet ve İslam’da Örtünme”. Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi 2. *İslâm’da Kılık- Kıyafet ve Örtünme*. İstanbul: İlmî Neşriyat, 1991.

Muhammed Esed Meali. Erişim 10 Mayıs 2024. <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=20&ayet=118>

Mutahharî, Murtaz. *Meseletü’l-hicâb*. terc. Ca’fer Sadık Halilî. thk.:Abdülkerim ez-Züheyri. nşr. Âyendei Dirahşan. y.y.:Matbaatü şeriat, 2. Basım, 2009.

Nursi, Bediüzzaman Said. *Lem’alar*. İstanbul: Söz Basım Yayın, 2012.

Nursi, Bediüzzaman Said. *Mektubat*. İstanbul: Söz Basım Yayın, 2012.

Nursi, Bediüzzaman Said. *Sözler*. İstanbul: Söz Basım Yayın, 2012.

Özervarlı, Mehmet Sait. “Hikmet”. *Türkiye Diyanet Ansiklopedisi*. 17/511-514. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Râzî, Fahreddin. *Mefâtihu’l-gayb*. Beyrut: Dâru İhyâi’t-Turâsi’l-Arabî, 3. Basım, 1420/1999.

Sheen, Mercedes - Key Yekani, Hajar Aman – Jordan, Timothy R. “Investigating the effect of wearing the hijab: Perception of facial attractiveness by Emirati Muslim women living in their native Muslim country”. *Plos one* 13/10 (October 2018), 1-11. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0199537>

Soylu, Ali, “Kur’an’da Tesettürün Anlam Alanı [Meaning of the Hijab in the Qur’ân]”. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi - Journal of the Faculty of Theology* 9/2 (Aralık/December 2022), 835-862.

Tok, Fatih – Müftüoğlu, Merve, “Nur Suresi 31. Ayetin Tesettür Bağlamında İncelenmesi”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/9 (Aralık 2018), 79-

107.

Tosun, Mebrure - Yalvaç, Kadriye, Sümer, *Babil, Asur Kanunları ve Ammi-Şaduga Fermanı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1975.

Ünal, Asife. *Türkiye 'de Örtünme Anlayışı Üzerine Bir Araştırma (Dinler Tarihi Açısından Bir Yaklaşım)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara 2004.

Ünal, İsmail Hakkı. "Hadislere Göre Kadının Örtünmesi", *İslâmiyât* 4/2 (Nisan-Haziran 2001), 53-68.